

Sosiaaliturvakomitean kokous 31.1.2022

Teams-etäkokous

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kokouksen asialista

- 09:00 1. Kokouksen avaus ja ohjelma
- 2. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen
- 09:10 3. Sosiaaliturvan digitalisaatio (Markku Heinäsenaho)
- 09:35 4. Tiedonhallinta ja tietosuojat (Teija Hautera)
- 09:50 5. **KESKUSTELU I**
- 10:40 **TAUKO**
- 10:50 6. Välimietinnön rakenne
- 10:55 7. Työsuunnitelman käsittely
- 11:05 8. Muut asiat
- 11:15 9. **KESKUSTELU II**
- 11:45 10. Kokouksen päättäminen

Komitean jäsenet

Tarja Filatov
*Sosialidemokraattinen
eduskuntaryhmä*

Riikka Slunga-Poutsalo
*Perussuomalaisten
eduskuntaryhmä*

Arto Satonen
*Kokoomuksen
eduskuntaryhmä*

Pekka Aittakumpu
*Keskustan
eduskuntaryhmä*

Bella Forsgrén
*Vihreä
eduskuntaryhmä*

Anna Kontula
*Vasemmistoliiton
eduskuntaryhmä*

Anders Norrback
*Ruotsalainen
eduskuntaryhmä*

Sari Essayah
*Kristillisdemokraattinen
eduskuntaryhmä*

Harry Harkimo
*Liike Nyt
-eduskuntaryhmä*

Pysyvät asiantuntijat 1/2

Eveliina Pöyhönen
*sosiaali- ja
terveysministeriö*

Ulla Hämäläinen
valtiovarainministeriö

Kimmo Ruth
työ- ja elinkeinoministeriö

Virpi Hiltunen
*opetus- ja
kulttuuriministeriö*

Susanna Siitonen
oikeusministeriö

Tommi Laanti
ympäristöministeriö

Outi Antila
Kansaneläkelaitos

Antti Koivula
Työterveyslaitos

Heikki Hiilamo
*Terveystieteiden ja
hyvinvoinnin laitos*

Mikko Kautto
*Eläketurvakeskus
ETK*

Pysyvät asiantuntijat 2/2

Ilkka Oksala
*Elinkeinoelämän
keskusliitto EK*

Anna Kukka
*Kunta- ja
hyvinvointialueyönantajat
KT*

Janne Makkula
Suomen Yrittäjät SY

Pirjo Väänänen
*Suomen Ammattiliittojen
Keskusjärjestö SAK ry*

Minna Ahtiainen
STTK ry

Katarina Murto
Akava ry

Hanna Tainio
Suomen Kuntaliitto

Eija Koivuranta
*SOSTE Suomen
Sosiaali ja terveys ry*

Katja Asikainen
*Suomen nuorisovalan
kattojärjestö Allianssi ry*

Sari Kokko
Vammaisfoorumi ry

Puheenjohtajisto

Pasi Moisio
puheenjohtaja

Kirsi Varhila
1. varapuheenjohtaja

Heli Backman
2. varapuheenjohtaja

Liisa Siika-aho
3. varapuheenjohtaja

Marjaana Maisonlahti
*työllisyyden ja
osaamisen jaosto*

Raimo Antila
*työ- ja
toimintakykyjaosto*

Mikko Horko
asumisen jaosto

Essi Rentola
*tutkimus- ja
arviointijaosto*

Jaana Rissanen
hallintojaosto

Sihteerit ja viestintä

Asiantuntijasihteerit:

Milja Tiainen
*sosiaali- ja
terveysministeriö*

Marko Leimio
*sosiaali- ja
terveysministeriö*

Susanna Rahkonen
*sosiaali- ja
terveysministeriö*

Maarit Lassander
Valtioneuvoston kanslia

Tekninen sihteeri:

Mirva Hyötylä
*sosiaali- ja
terveysministeriö*

Asiantuntija:

Laura Honkonen
*sosiaali- ja
terveysministeriö*

Viestintä:

Tuulia Nieminen
*sosiaali- ja
terveysministeriö*

Sosiaaliturvan digitalisaatio

Toimeenpanon mahdollisuudet pitkällä aikavälillä

Markku Heinäsenaho, hallintojaoston sihteeri, tietohallintopäällikkö, STM

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Johdanto

- Tässä kalvosarjassa esitetään mahdollisia etenemismalleja perustuen komitean 17.12. tekemiin linjauksiin
- Ratkaisuesitysten koostamisessa on hyödynnetty hallintojaoston yhteydessä toimivaa digitalisaatio-asiantuntijaryhmää
- Esityksen sisältö on kuvattu yksityiskohtaisemmin liitteenä toimitetussa muistiossa

Komitean linjaukset koskien toimeenpanossa olevaa monimutkaisuutta

Ratkaistava ongelma	Komitean linjaus
Tieto ei kulje viranomaisten välillä. Toimeenpanijat kehittävät itsenäisesti toimintamallejaan ja tietojärjestelmiään. Vuorovaikutusta tai tiedon hallinnan kehittämistä ei ohjata kokonaisuutena.	Edistetään sosiaaliturvajärjestelmän toimeenpanon ja tiedonhallinnan kokonaissuunnittelua määrittämällä tähän liittyvät tehtävät ja niiden vastuut.
Asiointipalvelut ovat hajanaisia. Asiointipalveluja kehitetään kunkin toimijan palvelutehtävän näkökulmasta. Kullakin palvelulla on oma sanasto ja toimintalogiikka. Usein asiakas joutuu käyttämään monia eri palvelukanavia hoitaakseen yhtä asiaa.	Edistetään sosiaaliturvajärjestelmän sähköisen asiointin kehittymistä asiakkaan elämäntilanteiden ympärille, määrittämällä tähän liittyvät tehtävät ja vastuut.
Tietovarantojen ja analytiikan hyödyntämisen kysymykset. Tietovarantoja hyödyntämällä voidaan aikaansaada tehokkuus- ja vaikuttavuushyötyjä. Tällaisia ratkaisuja ovat mm. erilaiset etuus- tai palveluehdotukset, automaattisesti myönnettävät etuudet sekä tekoälypohjainen palvelutarpeen tai erityisissä riskiryhmissä olevien henkilöiden tunnistaminen.	Sosiaaliturvaetuuksien saaminen perustuu ensisijaisesti sosiaaliturvan käyttäjän omaan aloitteellisuuteen. Sosiaaliturvan toimeenpanijat voivat ennakoivasti tunnistaa henkilöiden palvelutarpeita ja pyrkiä kohdentamaan heille palveluja hyödyntämällä tietovarantoja ja data-analytiikkaa.

Sosiaaliturvan kokonaissuunnittelu

***Komitean linjaus:** edistetään sosiaaliturvajärjestelmän toimeenpanon ja tiedonhallinnan kokonaissuunnittelua määrittämällä tähän liittyvät tehtävät ja niiden vastuut.*

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Tarve kokonaissuunnittelulle

- Asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen vaatii usein viranomaisten yhteistyötä, mikä ei aina toteudu
 - *Eri organisaatiot katsovat asiaa omista näkökulmistaan, johtuen osin heille asetetuista tavoitteista [...] kun toimeenpanijoille ei ole asetettu yhteisiä tavoitteita eikä niitä vahvasti velvoiteta tekemään yhteistyötä, tai yhteistyön tekeminen ei ole käytännössä mahdollista toimijoiden yrittäessä suoriutua niille asetetuista tehtävistä, henkilön asian hoitaminen jää siihen pisteeseen, mihin kunkin toimijan oma tehtäväkenttä päättyy (Ongelmaraportti IV: Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen)*
- Toimijoilla on erilliset asiakirjamallit, tietorakenteet, sähköiset asiointipalvelut ja asiakasrekisterit. Samasta asiakkaasta kerätään tietoja eri paikoissa ja pahimmillaan tiedot ovat keskenään ristiriitaisia.
- Näihin ongelmiin vastaaminen edellyttää kokonaissuunnittelua: eli toimintaa, jossa tavoitteet asetetaan asiakkaan tarpeiden näkökulmasta ja jossa lainsäädäntöä, toimintamalleja ja tietojärjestelmiä kehitetään elämäntilannelähtöisesti.

Hallintolähtöinen nykytilanne

Elämäntilannelähtöisten palvelujen kehittäminen on hankalaa ja kallista, koska tiedonhallinnan perusrakenne on epäyhtenäinen

Jokaisella viranomaisella on toisistaan erilliset asiointipalvelut, jotka eivät mahdollista saumattomien palvelupolkujen rakentamista.

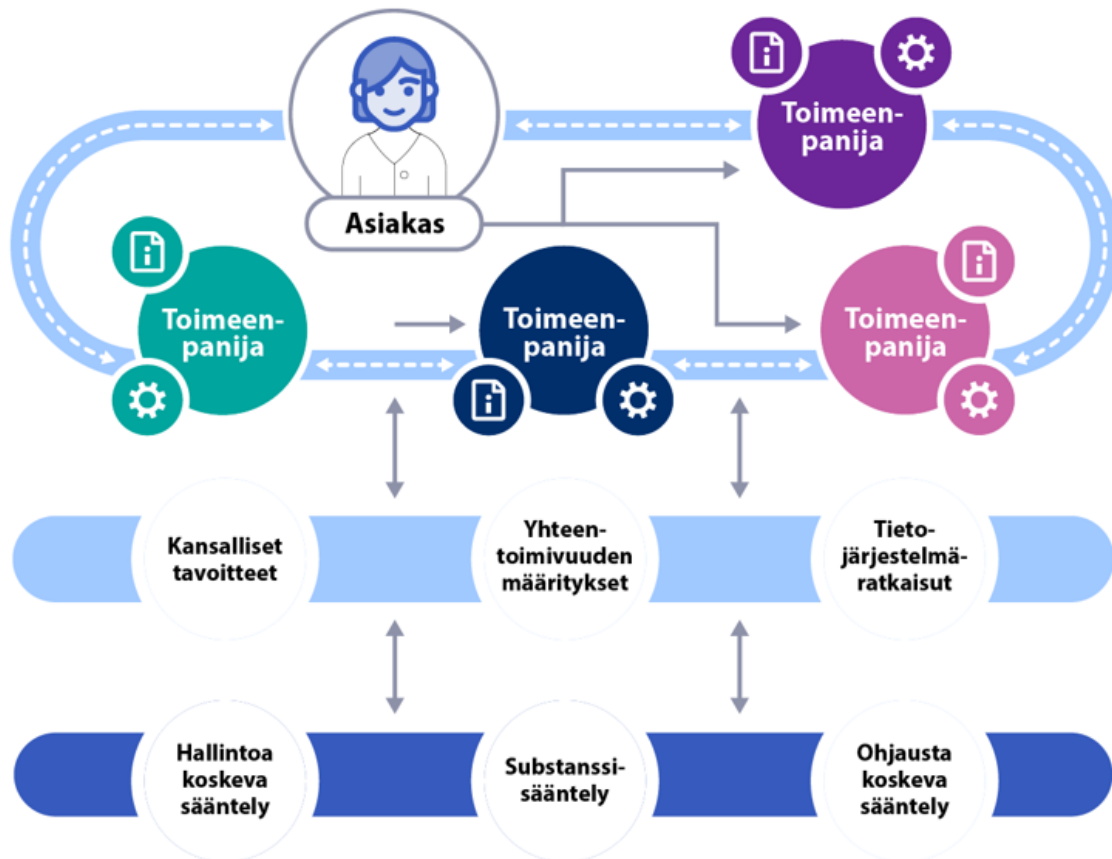
Viranomaiset kehittävät toimintaa ja tietojärjestelmiä omien tavoitteidensa näkökulmasta.

Ei ole olemassa tahoja, joka asettaisi yhteisiä tavoitteita tai ohjaisi niiden toimeenpanoa.

Vertailu: miten yhteentoimivuutta on edistetty sosiaali- ja terveydenhuollossa

- Asiakastietojen sähköistä käsittelyä ja sen kehittämistä ohjataan säädösten ja viranomaisroolien kautta (STM, THL, Kela)
- Terveydenhuollon asiakastietoja on yhtenäistetty ja ne välittyvät toimijoiden välillä Kanta-palvelujen avulla
- Tietojen yhtenäisyys tukee myös ns. toissijaista käyttöä, kuten tietojohtamista ja tutkimusta
- Kansalaisille tarjotaan yksi näkymä omiin sote-tietoihin ja sähköisiin resepteihin sekä mahdollisuus antaa suostumuksia ja kieltoja
- DigiFinland Oy kehittää uusia kansallisia ratkaisuja yhteistyössä valtion ja toimeenpanijoiden kanssa (Omaolo, Sähköinen perhekeskus, Päivystysapu 116 117)

Sosiaaliturvan digitalisaation mahdollistavat rakenteet

Sähköisen asioinnin ekosysteemi

Elämäntilannelähtöinen sähköisen asioinnin ekosysteemi, joka edellyttää toimintamallien ja tiedonhallinnan yhdenmukaistamista

Toimeenpanon ohjaus

Ohjaava viranomainen, joka määrittelee tavoitteet ja yhteentoimivuuden vaatimukset sekä vastaa mahdollisista kansallisista tietojärjestelmistä

Lainsäädäntö (hallinto ja sosiaaliturva)

Asiakastietojen käsittelyä koskeva sääntely (esim. käyttöoikeudet, asiakkaan suostumukset, ohjauksen roolit ja vastuut, mahdolliset kansalliset tietojärjestelmät yms.)

Esimerkkejä sosiaaliturvan toimeenpanon haasteista, jotka voitaisiin ratkaista yhteentoimivuuden avulla

Työkyvyn ongelmien selvittäminen ja tarvittavien palvelujen suunnittelu edellyttävät usein monialaista yhteistyötä. Kaikilla työkykyä edistäville toimijoilla on kuitenkin erilaiset tavat mitata ja tulkita työ- ja toimintakykyä, jolloin yhteistä käsitystä asiakkaan tarpeista voi olla vaikea muodostaa. Samaa asiakasta koskevia asiakas-, palvelu-, hoito tai kuntoutussuunnitelmia voi olla useita eri puolilla järjestelmää ja ne voivat pahimmillaan sisältää toisiinsa nähden ristiriitaista tietoa.

Kunta korvaa vammaisille henkilöille (1) asiointiin ja virkistäytymiseen tai (2) työhön ja opiskeluun liittyvät matkakustannukset. Tämän lisäksi Kela korvaa samoille ihmisille (3) sairausvakuutuksen piiriin kuuluvat matkat. Näin ollen, kun vammaainen henkilö matkustaa vaikkapa sairaalaan, matkan korvaustyyppi riippuu siitä, onko (A) henkilö menossa katsomaan sairastunutta ystäväänsä, (B) onko hän töissä sairaalassa vai (C) onko hän itse sairastunut. Kaikkia haetaan erillisistä palveluista.

Toimeentulotuen toimeenpano jakautuu Kelan ja kuntien kesken. Kela tarvitsee kuntien sosiaalipalveluissa syntyvää tietoa esimerkiksi toimeentulotuen perusosan alentamispäätösten tekemiseen tai epätavallisen suurten asumiskulujen hyväksymiseen. Toimivien tiedonvälityskanavien puuttuessa Kelan asiantuntija voi joutua soittamaan kunnan asiakaspalvelukanaviin saadakseen tarvittavan tiedon.

Suomessa tapahtuu noin 130 000 korvattavaa työtapaturmaa vuosittain. Terveystieteiden huollon ja tapaturmavakuutusten välillä ei ole sähköistä tietojenvaihtoa ja potilastietoja lähetetään kirjepostina. Tämä on tehontonta, vaikeuttaa tietojen automaattista käsittelyä ja luo tarpeettomia tietosuojariskejä. Hoitava terveydenhuollon yksikkö ei myöskään saa automaattisesti tietoa potilaan vakuutusyhtiöstä vaan joutuu selvittämään sen manuaalisesti

Esitys linjauksen mukaisista jatkotoimenpiteistä

Jatkotoimenpiteenä esitetään toteutettavaksi laajempi selvitys sosiaaliturvajärjestelmän kokonaissuunnittelun ja ohjauksen mahdollisuuksista, huomioiden myös palvelujen ja etuuksien yhteensovittamisen kysymykset. Selvityksen tuotoksena syntyisi:

1. Kuvaus kokonaissuunnittelun ja ohjauksen edellyttämistä viranomaistehtävistä
2. Vaihtoehtoiset tavat viranomaistehtävien toimeenpanemiseksi
3. Arvio esitettyjen vaihtoehtojen kustannuksista ja hyödyistä
4. Arvio lainsäädännön kehittämistarpeista

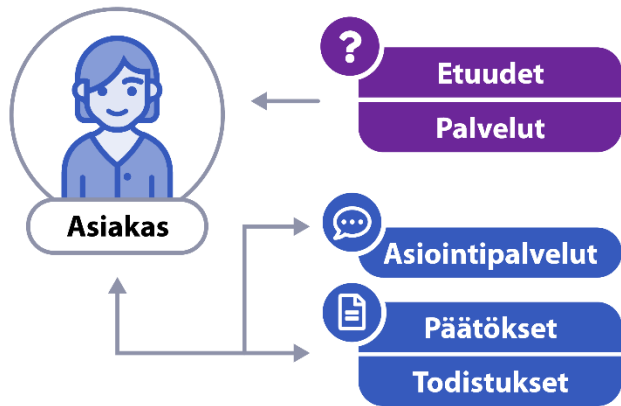
Elämäntilannelähtöiset sähköisen asiointin palvelut

Komitean linjaus: edistetään sosiaaliturvajärjestelmän sähköisen asiointin kehittymistä asiakkaan elämäntilanteiden ympärille, määrittämällä tähän liittyvät tehtävät ja vastuut.

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Asiakkaan todelliset tarpeet ohjaavat elämäntilannelähtöisten palvelujen kehittämistä

” Asiakkaana saan helposti tietoa tilanteeseeni sopivista etuuksista ja palveluista.

Minulle tarjotaan luotettavia ja tietoturvallisia asiointipalveluita ja voin seurata asiani etenemistä.

Saan tarpeisiini vastaavaa palvelua sujuvasti yhdestä paikasta ja ymmärrän minulta vaaditut asiat sekä minua koskevat päätökset. Päätökset ja todistukset kulkevat mukamani digitaalisessa muodossa.”

Asiakas saa hyödyllistä tietoa

- **Ongelma:** *Henkilöt kokevat usein epäselväksi sen, minkä järjestelmän palveluihin tai etuuksiin heillä milloinkin on oikeus. Tilanne voi olla henkilölle uusi tai ainutkertainen, eikä esimerkiksi työterveyshuollossa tai muussa terveydenhuollossa aina osata neuvoa ja ohjata riittävästi. Etuutta saava ei välttämättä tiedä tai ymmärrä, mitä häneltä odotetaan etuuden saamiseksi tai että hänen pitäisi itse hakeutua aktiivisesti palvelujen piiriin (Ongelmaraportti IV: Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen)*
- Asiakkaan tietotarpeeseen voitaisiin vastata sähköisillä itsearviointitesteillä ja neuvontapalveluilla.
- Digitaaliset itsearviointi- ja neuvontapalvelut tuottaisivat asiakkaan tilannetta koskevaa tietoa sekä asiakkaalle itselleen, että häntä palvelevalle ammattilaiselle.
- Asiakkaan tuottaman tiedon tehokas hyödyntäminen tehostaisi tarpeiden oikea-aikaista tunnistamista sekä ohjausta tarpeita vastaavaan paikkaan.
- Vrt. Sosiaali- ja terveydenhuollon Omaolo-palvelu

Asiointiprosessi on saumaton

- Saumattomuus edellyttää sitä, että viranomaisilla on yhteinen käsitys asiakkaan tarvitsemista palveluista ja ne koordinoivat toimintaansa
- Tämä puolestaan edellyttää yhtenäisiä tietoja: esim. jos kaikilla toimijoilla on erilainen tapa mitata työkykyä ja kirjata tätä koskevaa tietoa, saumattomien palvelupolkujen rakentaminen on vaikeaa
- Tarvitaan myös viranomaisten tiedonvälitystä ja yhteistyötä tukevia ratkaisuja: digitaaliset identiteetit, asiakkaan digitaalinen lompakko, yhteinen asiakassuunnitelma, tietoturvalliset viestintäratkaisut yms.

Esimerkki elämäntilannelähtöisestä palvelupolusta

Esitys linjauksen mukaisista jatkotoimenpiteistä

Jatkotoimenpiteenä esitetään laadittavaksi elämäntilannelähtöisen asioinnin tiekartta vuosille 2023-2033. Tiekartassa kuvattaisiin

1. Elämäntilannelähtöisten palvelujen kattamat elämäntilanteet
2. Kunkin elämäntilanteen tavoitetila vuonna 2033
3. Konkreettiset toimenpiteet tavoitteeseen pääsemiseksi (esim. digitaalisen identiteetin ja digitaalisen lompakon toteuttaminen ja käyttöönotto)
4. Alustavat arviot toimenpiteiden kustannuksista ja hyödyistä.

Tavoitteiden ja toimenpiteiden tarkempi määrittely edellyttäisi eri asiakasryhmien osallistamista suunnitteluun.

Proaktiivinen ohjaus ja neuvonta sekä ennakoiva resurssien kohdentaminen

Komitean linjaukset: Sosiaaliturvaetuuksien saaminen perustuu ensisijaisesti sosiaaliturvan käyttäjän omaan aloitteellisuuteen.

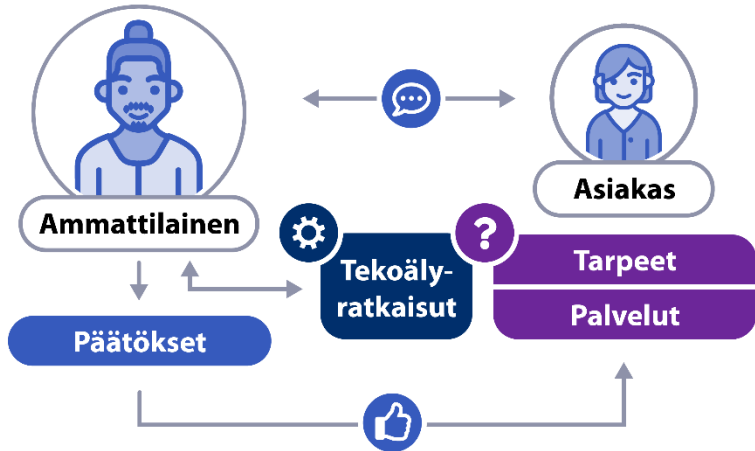
Sosiaaliturvan toimeenpanijat voivat ennakoivasti tunnistaa henkilöiden palvelutarpeita ja pyrkiä kohdentamaan heille palveluja hyödyntämällä tietovarantoja ja data-analytiikkaa.

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Ammattilaisten tukeminen digitaalisilla ratkaisuilla

Kaikista heikoimmassa asemassa olevat henkilöt putoavat helpoimmin pois palvelujen piiristä. Jos henkilö ei kykene tai osaa selvittää tilannettaan toimeenpanijalle tai toimeenpanija ei osaa tunnistaa tuen tarpeita tai ohjata henkilöä oikein, voi syntyä kokemus epäoikeudenmukaisuudesta (Ongelmaraportti IV: Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen, s. 18)

” Ammattilaisena saan tarvittavat ja ajantasaiset tiedot asiakkaan tarpeen tunnistamiseksi ja oikeiden palvelujen määrittämiseksi.

Turhat työvaiheet poistuvat ja ajankäyttöni tehostuu. Digitaaliset ratkaisut auttavat minua toimimaan tehokkaammin kohti oikeita päätöksiä, tukevat asiakkaan kohtaamista ja moniammatillista työtä.”

Tekoäly ammattilaisen tukena

- Asiakkaiden ja ammattilaisten kohtaannon parantaminen: ohjataan asiakas sellaisen ammattilaisen luo jolla on parhaat edellytykset asian edistämiselle
- Ammattilaisen päätöksenteon tukeminen: tietojärjestelmät voivat tuottaa erilaisia indikaatioita esimerkiksi vaikeiden tapauksien tunnistamiseksi
- Ammattilaisen antaman ohjauksen tukeminen: tarjotaan räätälöityä tietoa asiakkaan tilanteeseen sopivista palvelupoluista
- Riskiryhmien tunnistaminen ennakoivasti proaktiivisen toiminnan mahdollistamiseksi

Tiedot ovat käytettävissä siellä missä niitä tarvitaan

- Ammattilaisten välinen tietojenvaihto ei ole tavoite itsessään vaan osa elämäntilannelähtöisten palvelujen rakentamista
- Tietotarpeiden määrittely yhteisten tavoitteiden pohjalta
- Yhteentoimivuuden kehittäminen: tietojen yhtenäistämien, yhteiset asiakassuunnitelmat ja tiedonvälitystä tukevat tekniset ratkaisut
- Alusta ammattilaisten väliselle tietoturvaliselle viestinnälle
- Asiakkaiden tuottaman ja hallinnoiman tiedon hyödyntäminen: itsearvioinnin kautta syntyvät tiedot ja asiakkaan digitaalinen lompakko

Esitys linjauksen mukaisista jatkotoimenpiteistä

Jatkotoimenpiteenä esitetään laadittavaksi yksityiskohtaisempi selvitys analytiikan ja tekoälyn konkreettisista mahdollisuuksista ammattilaisten työn sujuvoittamisen ja johtamisen tukena.

Kunkin mahdollisuuden osalta annettaisiin myös arvio sen toteutettavuudesta huomioiden tietosuojaa koskeva sääntely sekä arvio tarvittavista säädösmuutoksista.

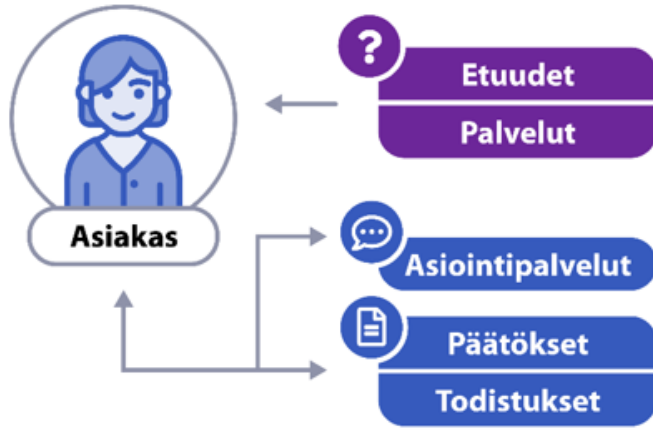
Sosiaaliturvan digitalisaatio visio 2030

Seuraavilla kalvoilla on esitetty tiivistetysti syksyn aikana tehdyn visiotyön tulokset. Asia on kuvattu yksityiskohtaisemmin liitteenä olevassa muistiossa.

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Digitalisaation tavoitteet eri toimijoiden näkökulmista - asiakas

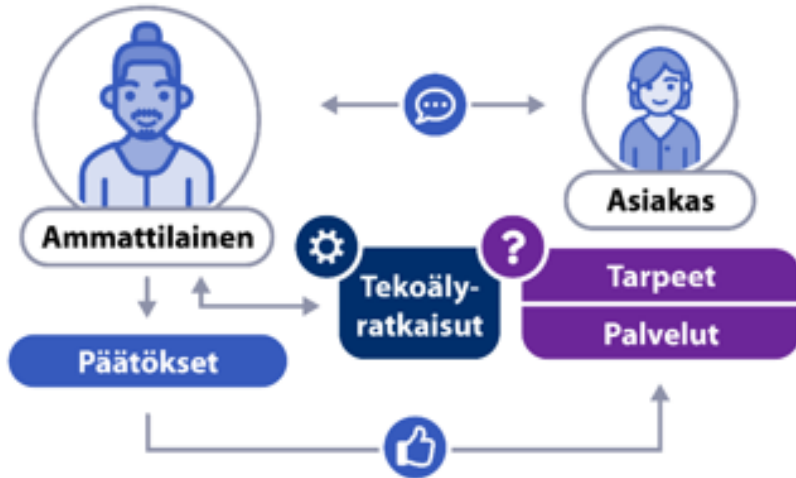

” Asiakkaana saan helposti tietoa tilanteeseeni sopivista etuuksista ja palveluista.

Minulle tarjotaan luotettavia ja tietoturvallisia asiointipalveluita ja voin seurata asiani etenemistä.

Saan tarpeisiini vastaavaa palvelua sujuvasti yhdestä paikasta ja ymmärrän minulta vaaditut asiat sekä minua koskevat päätökset. Päätökset ja todistukset kulkevat mukanani digitaalisessa muodossa.”

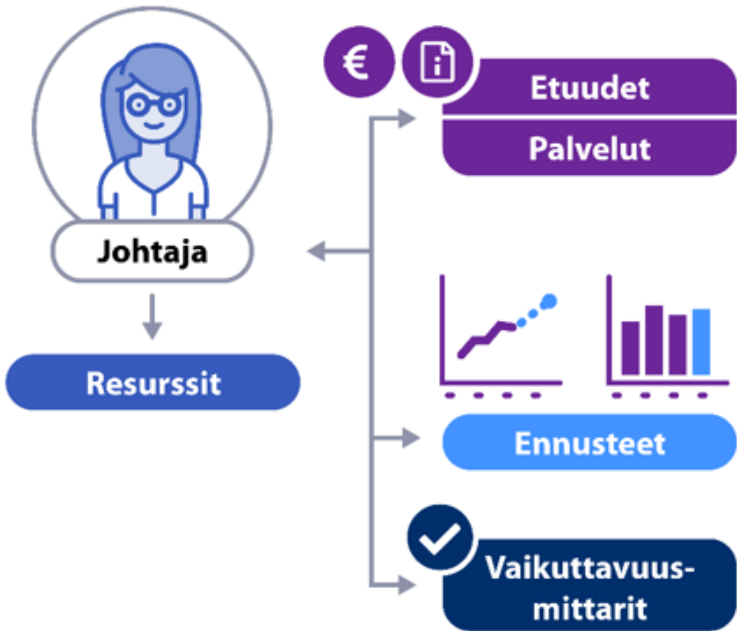
Digitalisaation tavoitteet ammattilaisen näkökulmasta

” Ammattilaisena saan tarvittavat ja ajantasaiset tiedot asiakkaan tarpeen tunnistamiseksi ja oikeiden palvelujen määrittämiseksi.

Turhat työvaiheet poistuvat ja ajankäyttöni tehostuu. Digitaaliset ratkaisut auttavat minua toimimaan tehokkaammin kohti oikeita päätöksiä, tukevat asiakkaan kohtaamista ja moniammatillista työtä.”

Digitalisaation tavoitteet johtajan näkökulmasta

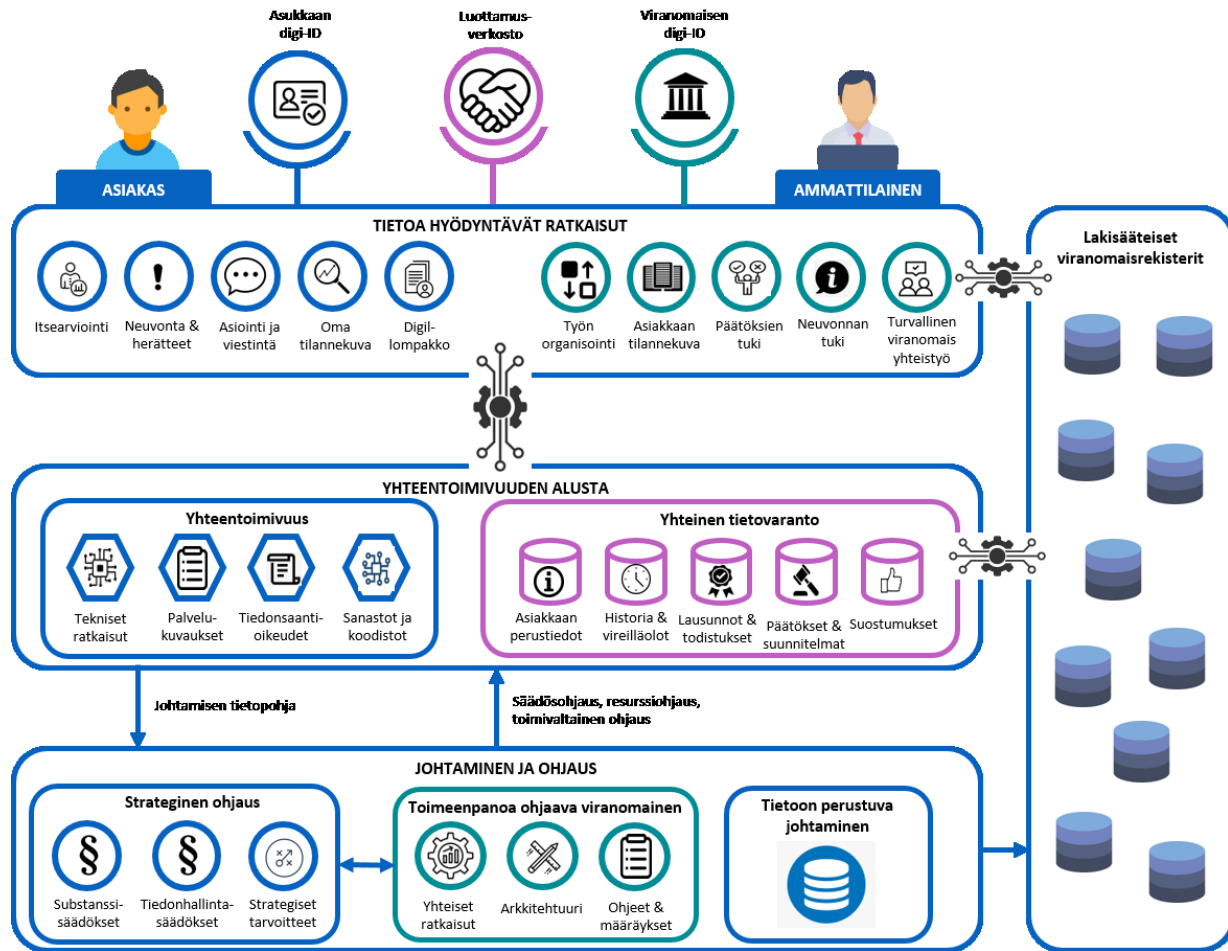

” Johtajana saan ajantasaista tietoa käytetyistä etuuksista ja palveluista sekä niiden kustannuksista.

Saan luotettavia ennusteita etuus- ja palvelutarpeiden ennakointiin, jolloin voin kohdistaa resursseja vaikuttavammin.

Sosiaaliturvan toimeenpanolle on yhteisesti hyväksytyt ja toimivat vaikuttavuusmittarit.”

Tiedonhallinnan tavoitearkkitehtuuri koostuu neljästä komponentista, jotka on kuvattu seuraavilla kalvoilla

1. Lakisääteiset viranomaisrekisterit

- Arkaluonteisen henkilötiedon käsittely on yksityisyydensuojaa rajoittavaa ja tästä syystä on aina punnittava tämän rajoittamisen oikeasuhtaisuutta suhteessa rajoittavan viranomaisen tehtävään sekä muiden perusoikeuksien toteutumiseen
- Myös jatkossa kukin viranomainen vastaa pääsääntöisesti omassa toiminnassaan syntyvistä henkilörekistereistä ja tietojen vaihto niiden välillä perustuu aina lakiin.

Johtaminen ja ohjaus

- Sosiaaliturvan digitalisaatio edellyttää strategista ohjausta (säädökset ja toimeenpanon tavoitteet)
- Tarvitaan järjestelmätason suunnittelua, tiedonhallinnan yhtenäistämistä ja mahdollisesti jaettuja teknologiaratkaisuja
- Tiedonhallinnan yhtenäistäminen luo myös tietoon perustuvan johtamisen mahdollisuuksia

Yhteentoimivuuden alusta

- Yhteentoimivuuden alusta koostuu teknisistä määrittelyistä ja ratkaisuista, jotka takaavat tiedon kulkeutumisen sinne missä sitä tarvitaan.
- Yhteentoimivuuden määrittelykset (1) ovat asiakastietojen käsittelyyn liittyviä velvoittavia määräyksiä ja näiden määrittelysten toteutumista tukevia teknisiä ratkaisuja
- Yhteinen tietovaranto (2) on tekninen ratkaisu, joka mahdollistaa tietojen tallentamisen samalle tekniselle alustalle.

Tietoa hyödyntävät ratkaisut

- Asiakkaan näkökulmasta tietoa hyödyntävät ratkaisut voivat liittyä itsearviointiin, neuvontaan, asiointiin tai omien tietojen katseluun
- Ammatillaisen näkökulmasta tietoa hyödyntävät ratkaisut voivat olla työn organisointiin, asiakkaan tilannekuvaan, päätöksenteon ja neuvonnan tukeen sekä tietoturvalliseen viranomaisyhteistyöhön liittyviä.
- Kyse ei ole yhdestä teknisestä ratkaisusta vaan ratkaisujen yhteentoimivasta ekosysteemistä
- Elämäntilannelähtöisyys asettaa tietoa hyödyntäville palveluille kaksi ehtoa
 1. Palvelujen täytyy toteuttaa kansalliset yhteentoimivuuden määritykset.
 2. Palvelujen on muodostettava toiminnallisesti yhtenäinen kokonaisuus, jotta asiakas ymmärtäisi kunkin palvelun roolin osana omaa palveluprosessiaan

Kiitos!

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Tiedonhallinta ja tietosuoja

Teija Hautera, hallintojaoston sihteeri, lakimies, Kela

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Säätelykehys

- EU:n yleinen tietosuoja-asetus ja sitä täsmentävä tietosuojalaki luovat reunaehdot tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehittämiseksi.
- Kansallisella tasolla säätelykehiksenä on huomioitava myös perustuslain mukaisiin perusoikeuksiin perustuvat vaatimukset sekä muu yleislainsäädäntö (julkisuuslaki, tiedonhallintalaki, muut yleislait).
- Tiedonhallintalaki on tiedonhallintaa koskeva yleislaki. Tiedonhallintalaissa säädetään esimerkiksi tietojen antamisesta teknisen rajapinnan ja katseluyhteyden avulla. Tiedonhallintalaki ei mahdollista rajoittamatonta pääsyä toisen viranomaisen tietovarantoihin ja niissä oleviin tietoaineistoihin.

Milloin henkilötietoja saa käsitellä? 1/2

- Tietosuoja-asetuksessa on kuusi eri perustetta, joilla henkilötietojen käsittely on mahdollista. Sosiaaliturvan osalta näistä olennaisimpia ovat:
 - Asiakkaan suostumus
 - Lakisääteinen velvoite
 - Yleinen etu ja julkinen valta
- Jos tietojen myöhempi käsittely tapahtuu muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jonka vuoksi tiedot on kerätty, on varmistuttava siitä, että muuhun tarkoitukseen tapahtuva käsittely on yhteensopivaa sen tarkoituksen kanssa, jota varten tiedot alun perin kerättiin.

Milloin henkilötietoja saa käsitellä? 2/2

- Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukainen hallinnon lainalaisuuden vaatimus: Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta. Toimivaltasäätely on olennaisessa roolissa.
- Perustuslain 10 §:ssä turvattu yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tulee huomioida, mutta toisaalta se tulee myös suhteuttaa toisiin perus- ja ihmisoikeuksiin sekä muihin painaviin yhteiskunnallisiin intresseihin.
- Myös perustuslain muut perusoikeussäännökset vaikuttavat osaltaan tapaan, jolla asiakastietoja tulisi käsitellä.

Sosiaaliturvan toimeenpanon ja tiedonhallinnan kokonaissuunnittelun edistäminen

- Tiedon sujuvalla liikkumisella on asiakkaan saaman palvelun laadun näkökulmasta keskeinen merkitys. Viranomaisten tietoaisteistojen laadukas ja yhdenmukainen tiedonhallinta tukee hyvää hallintoa.
- **Kysymys: Miten sosiaaliturvan asiakastietojen käsittelystä tulisi säätää?**
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä on säädetty laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Laki sisältää tiedonhallintaa koskevat säännökset ja siinä on huomioitu tietosuojaa- sekä tietoturva-vaatimukset. Laissa säädetään myös tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta.
 - Terveystenhuollon osalta asiakirjoja koskeva perussääntely on annettu potilaslaissa ja potilasasiakirjoista annetussa asetuksessa. Sosiaalihuollon osalta asiakaslaissa ja asiakasasiakirjalaissa.

Yhteisten tietovarantojen hyödyntäminen

- Tiedonkulun sujuvoittamiseksi esitetään usein toimijoiden yhteisten tietovarantojen kehittämistä.
- Tietovarantojen osalta esikuvina voidaan pitää sosiaali- ja terveydenhuollon Kanta-palveluita tai työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun asiakasrekisteriä, jota käytetään työ- ja elinkeinotoimistolle, kunnalle ja Kansaneläkelaitokselle säädettyjen tehtävien hoitamiseen.
- Yhteisistä tietovarannoista, niihin liittyvistä vastuista sekä niiden tietojen hyödyntämisestä on säädettävä laissa.

Sosiaaliturvajärjestelmän sähköisen asiointin kehittäminen

- Vahva sähköinen tunnistaminen ja digitaalinen identiteetti nousevat yhä tärkeämpään rooliin digitaalisten asiointipalveluiden mahdollistajana.
- Digitaalinen identiteetti eurooppalaisille: Komissio esittää, että jokainen EU-kansalainen ja EU:n alueella asuva voisi käyttää identiteettiin liittyvää henkilökohtaista digitaalista lompakkoa.
- Valtiovarainministeriö on aloittanut hankkeen digitaalisen henkilöllisyyden kehittämiseksi Suomessa. [Linkki Digitaalinen henkilöllisyys - Valtiovarainministeriö](#)

Asiakkaiden palvelutarpeen kartoittaminen

- Viranomaisilla on lakisääteinen velvoite kartoittaa asiakkaidensa palvelutarve.
- Hallintolain 7 §:n mukaisesti asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on järjestettävä siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti tarvitsemiaan palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.
- Hallintolain uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 72/2002 vp) on todettu, että asiointia järjestettäessä tulee kiinnittää erityistä huomiota asioivien henkilöiden tarpeisiin.
- Hallintolain 7 §:n mukainen palveluperiaate edellyttää erityisen tuen tarpeessa olevien asiakasryhmien tunnistamista. Tunnistamisen lisäksi palveluperiaate edellyttää myös vaikuttavuutta tuen tarpeessa olevien asiakkaiden palveluun.

Analytiikan hyödyntäminen ja profilointi

- Analytiikan hyödyntäminen saattaa sisältää yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettua profilointia.
- Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan profilointi on henkilötietojen automaattista käsittelyä henkilökohtaisten ominaisuuksien arvioimiseksi ja erityisesti henkilöiden analysoimiseksi tai heitä koskevien ennusteiden tekemiseksi.
- Sanan ”arviointi” käyttö viittaa siihen, että profilointiin liittyy jonkinlaista henkilön arviointia tai määrittelyä.
- Profilointia itsessään ei ole tietosuoja-asetuksessa kielletty. Profilointia voidaan tehdä sillä edellytyksellä, että tietojen käsittelylle on olemassa laillinen peruste ja että kaikkien tietosuoja-asetuksen mukaisten tietosuojaperiaatteiden toteutumisesta huolehditaan profilointiprosessin kaikissa vaiheissa.

Tietosuoja-asetuksen mukaiset tietosuojaperiaatteet, jotka tulee huomioida profiloinnissa

- 5 artiklan 1 kohdan a alakohta – **Lainmukaisuus, kohtuullisuus ja läpinäkyvyys**
- 5 artiklan 1 kohdan b alakohta – **Myöhempi käsittely ja käyttötarkoitussidonnaisuus**
- 5 artiklan 1 kohdan c alakohta – **Tietojen minimointi**
- 5 artiklan 1 kohdan e alakohta – **Säilytyksen rajoittaminen**
- Lisäksi yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisten rekisteröidyn oikeuksien on aina toteuduttava. Näitä oikeuksia ovat muun muassa asiakkaan oikeus saada pääsy tietoihin ja asiakkaan oikeus tietojen oikaisemiseen.

Suostumuksen rooli

- Tietosuoja-asetuksen johdantokappaleessa todetaan, että suostumus ei ole peruste henkilötietojen käsittelylle sellaisessa erityistilanteessa, jossa rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välillä on selkeä epäsuhta. Tämä koskee erityisesti tilannetta, jossa rekisterinpitäjänä on viranomainen ja jossa on sen vuoksi epätodennäköistä, että suostumus on annettu vapaaehtoisesti.
- Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että henkilötietojen käsittely voi tietyin edellytyksin perustua myös viranomais toiminnassa suostumukseen.
- Perustuslakivaliokunta on pitänyt henkilötietojen suojan kannalta keskeisenä tiedollista itsemääräämisoikeutta.
- Suostumuksesta tiedon antamisen perusteena säädetään myös esimerkiksi julkisuuslain 26 §:ssä.

Automaattinen päätöksenteko

- Tietosuoja-asetuksen edellyttämä kansallinen oikeusperusta automaattisen päätöksenteon mahdollistamiseksi on valmisteilla.
- Tarkoituksena on lisätä hallintolakiin säännökset automaattisen ratkaisemisen sallitusta käyttöalasta, oikeussuojaedellytyksestä sekä viranomaisen velvollisuudesta laatia kuvaus automaattisesta ratkaisemisesta ja ilmoittaa asianosaiselle asian ratkaisemisesta automaattisesti.
- Tiedonhallintalakiin lisättäisiin säännökset muun muassa automatisoidun toimintaprosessin kehittämisen dokumentoinnista, laadunvarmistamisesta, laadunvalvonnasta ja käyttöönnotosta.

Tekoälysäätely

- Komissio valmistelee EU-asetusta, jolla säädeltäisiin tekoälyä. Komissio julkaisi asetuksesta marraskuussa kompromissiesityksen annettujen palautteiden pohjalta.
- Asetuksen lopullinen sisältö ei ole vielä selvillä.
- Komission ehdotuksessa tekoälyn käyttöä lähestytään riskiperusteisesti ja tekoälyjärjestelmät luokitellaan käyttötarkoituksen perusteella.
- Tällä hetkellä näyttää siltä, että sosiaaliturva kuuluisi asetuksessa niin kutsuttuun korkean riskin kategoriaan, jolloin tekoälyä hyödynnettäessä tulisi huomioida asetuksen vaatimukset.

Perustuslakivaliokunnan kannanotot

- Valiokunnan lausunto PeVL 73/2018 vp— HE 284/2018 vp
- Valiokunnan lausunto PeVL 4/2021 vp— HE 212/2020 vp
- Valiokunnan lausunto PeVL 14/2018 vp— HE 9/2018 vp

Kiitos!

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

KESKUSTELU 1

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kysymyksiä keskusteluun 1

Voiko valmistelu edetä hallintojaoston esitysten mukaisesti?

- Sosiaaliturvan kokonaissuunnittelu
- Proaktiivinen ohjaus ja neuvonta sekä ennakoiva resurssien kohdentaminen
- Elämäntilannelähtöiset sähköisen asiainnin palvelut

TAUKO 10 minuuttia

Välimietinnön rakenne

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Komitean välimietinnön alustava rakenne

1. Nykyjärjestelmän arvopohja, perusoikeusperusta, periaatteet ja rakenteet (taustoittava)
2. Sosiaaliturvan taso, kattavuus ja rahoitus (taustoittava)
3. Sosiaaliturvan vaihtoehtoiset järjestämistavat (taustoittava)
4. Komitean linjaukset nykyjärjestelmän ongelmista ja uudistusehdotuksista
5. Komitean linjaukset pitkän aikavälin uudistamisen periaatteista, rakenteista, sosiaaliturvan tasosta, kattavuudesta ja rahoituksesta

Työsuunnitelman käsittely

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Komitean päivittyvä työsuunnitelma kevät 2022 (1/2)

Ajankohta	Käsiteltävät aiheet
Työkokous 14.2.2022	<ul style="list-style-type: none">• Sosiaaliturvan vaihtoehtoiset järjestämistavat• Negatiivisen tuloveron kokeilu• Asumisen tuet ja asuntopolitiikka, asumistuen yksilöllistäminen• Haku- ja maksuajat
Kokous 21.3.2022	<ul style="list-style-type: none">• Kannustinloukut• Eri maiden työkyvyttömyysetuusjärjestelmien uudistukset• Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus• Elonkehä, ilmastonmuutos ja sosiaaliturva - tietokooste (STN-ohjelmat)

Komitean päivittyvä työsuunnitelma kevät 2022 (2/2)

Ajankohta	Käsiteltävät aiheet
Työkokous 25.4.2022	<ul style="list-style-type: none">• Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen (työttömyysturva, työkyvyttömyysetuudet ja toimeentulotuki)• Sosiaaliturvan vaihtoehtoiset järjestämistavat
Kokous 23.5.2022	<ul style="list-style-type: none">• Jatkuva oppiminen ja osaamisen kehittäminen• Toimeentulotuki perusturvan täydentäjänä• Negatiivisen tuloveron kokeilu
Kokous 6.6.2022	<ul style="list-style-type: none">• Työttömyysturva (osittaisen työskentelyn tukeminen, yrittäjäyys)• Etuus- ja palvelupolun toimimattomuus

Muut asiat

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Muut asiat

- Sosiaaliturvan vaihtoehtoiset järjestämistavat -selvitys
- Lasten ja perheiden kokonaisuus
 - Lasten ja perheiden sosiaaliturva ja palvelut -työryhmä
 - Lasten osallisuus ja kuuleminen sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa

Vaihtoehtoiset järjestämistavat -selvitys

- Tutkimus- ja arviointijaosto perusti selvitystyöryhmän komitean toimeksiannon mukaisesti 8.12.2021
- Työryhmä selvittää sosiaaliturvan vaihtoehtoisia järjestämistapoja sekä tuottaa näille vaikutusarvioita vuoden 2022 aikana
- Työryhmä koostuu tutkijoista ja asiantuntijoista (KELA, THL, TTL, STM, TEM, VM), puheenjohtajana tutkimuspäällikkö Jussi Tervola, THL
- Työryhmän toimeksianto, aikataulu ja kokoonpano uudistuksen verkkosivuilla: [Linkki verkkosivulle](#)
- Selvitystyön ensimmäinen käsittely komitean työkokouksessa 14.2.2022

Lasten ja perheiden sosiaaliturva ja palvelut

- Valmistelua on vahvistettu perustamalla lasten ja perheiden sosiaaliturva ja palvelut -työryhmä asumisen jaoston päätöksellä 19.1.2022
- Työryhmä selvittää lasten ja perheiden etuusjärjestelmän kokonaisuutta (ml. palvelut ja elatuslainsäädäntö) ja tuottaa komitealle tarvittavaa tietoa keskeisistä uudistustarpeista sekä mahdollisista ratkaisuehdotuksista
- Työryhmä työskentelee ajalla 1.2.2022–31.3.2023
- Asiantuntijatyöryhmässä ovat edustettuina KELA, THL, STM, VM, TEM, OKM, OM sekä komitean eri jaostot. Puheenjohtajana tutkimuspäällikkö Johanna Lammi-Taskula, THL
- Lisätietoa työryhmän perustamisesta uudistuksen verkkosivuilla: [Linkki verkkosivulle](#)
- Tilannekatsaus työryhmän työskentelystä komitealle loppukevällä 2022

Lasten osallisuus ja kuuleminen

- Lapsia kuullaan sosiaaliturvauudistuksesta syksyllä 2022
- Toteutuksesta vastaa Lasten osallisuus sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa -hanke (01/2022–03/2023), joka perustuu kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman 18. toimenpiteeseen
- Tavoitteena turvata lapsen oikeus saada tietoa sosiaaliturvauudistuksesta sekä lapsen oikeus tulla kuulluksi
- Hanke vahvistaa lapsivaikutusten arviointia, joten hankkeen ohjausryhmä on perustettu tutkimus- ja arviointijaoston päätöksellä 17.1.2022
- Lasten kuulemisen tuloksia käsitellään komiteassa vuoden 2022 loppupuolella

KESKUSTELU 2

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kysymyksiä keskusteluun 2

- Voimmeko edetä esitetyllä välimietinnön rakenteella?
- Kommentteja työsuunnitelmaan keväälle 2022?

Kokouksen päätös ja palaute kokouksen onnistumisesta

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET